

Föreläsning i Etnoastronomi 100909

Titel: Himlens utseende på olika platser, Samerna

Stjärnhimlen ser inte likadan ut på alla platser på jorden. Den ser inte heller likadan ut natt efter natt på en och samma ort. Förändringar av himlen har hjälpt folk att orientera sig, bestämma tid och har inspirerat till myter och regler för hur livet skall levas. Olika kulturer har satt namn på stjärnor och stjärnbilden utgående från sin egen vardag.

Föreläsningen börjar med en översikt över hur stjärnhimlen på en viss ort beror på ortens latitud. Vi undersöker vilka stjärnor som är synliga, och hur de verkar förflytta sig.

De flesta samerna lever i Norge, Sverige, Finland och Ryssland, ungefär mellan latituderna 62° och 70° . Så långt norr ut är det långa ljusa perioder då stjärnorna inte är synliga, och långa perioder av mörker, men med norrsken. Samerna har en berättelse om en älg som jagas runt himlen av en jägare som måste sikta noga för att inte skjuta ner himlens stötspelare. Vi tittar på vilka objekt på himlen som illustrerar berättelsen, och hur rörelserna hos stjärnorna långt norr ut hjälper till att ge dynamik åt berättelsen.

Här är några av de frågor som föreläsningen behandlar:

- Går alla stjärnor upp och ner?
- Rör sig alla stjärnor åt samma håll?
- Kan man se alla stjärnor?
- Vad ser man på himlen förutom stjärnor?
- Vad karakteriserar himlen långt norr ut?
- Vilka stjärnbilder ingår i Sarvva?
- Vilken roll spelar polstjärnan i älgjakten?
- Använder sig samerna av något typ av astrologi?
- Finns det några samiska stjärnkartor?
- Vad finns det för myter om solen och månen?
- Vad kallar samerna Vintergatan?
- Finns det några astronomiska symboler på shamanernas trummor?

Litteraturtips:

Baeivi Manno Nastit
Bo Lundmark 1982
ISSN 0347-8114